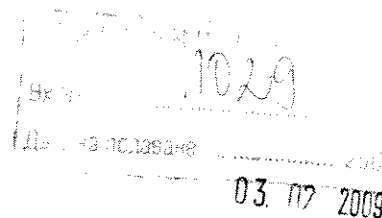

ВИСШ АДВОКАТСКИ СЪВЕТ

ул. „Цар Калоян“ № 1-а, 1000 София, тел. 986-28-61, 987-55-13,
факс 987-65-14, e-mail: VASarch@bivex.com

Изх. № 102
Дата 3.02 2009 г.

ДО
ОБЩОТО СЪБРАНИЕ НА СЪДИИТЕ
ОТ
ГРАЖДАНСКАТА КОЛЕГИЯ НА
ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД

СТАНОВИЩЕ

на Висшия адвокатски съвет
по тълкувателно дело
изх. № ОСГК-ТР-1/9.12.2008 г.,
насрочено за 9.02.2009 г.
от 14 часа.

УВАЖАЕМИ ГОСПОДА ВЪРХОВНИ СЪДИИ,

Във връзка с искането от министъра на правосъдието до Общото събрание на съдиите от гражданската колегия на Върховния касационен съд за издаване на тълкувателно решение по прилагането на чл. 83, т. 3 от ГПК в случаите, засягащи събиране на държавна такса за вписване на актове за общинска собственост, на основание чл. 129, ал. 4 от Закона за съдебната власт изразяваме следното становище.

1. Гражданският процесуален кодекс (ГПК) определя вписването на актове по чл. 112-116 от Закона за собствеността (ЗС) като **нотариално производство**. В чл. 569, т. 5 ГПК се посочва, че

вписванията, отбелязванията и тяхното заличаване в случаите, предвидени в закон, са нотариални производства. Вписванията, като вид охранително (нотариално) производство, доктринерно се определят като едностранни и безспорни производства за съдействие на имуществени права в контекста на чл. 2 ГПК. Те са израз на охранителното въздействие на съдебната власт, в лицето на съдиите по вписванията, върху гражданските отношения в определените от закона случаи. Понякога тези производства се определят и като производства за съдебно управление на гражданските отношения, изразяващи се в съдействие на определени лица без посягане върху правната сфера на други лица¹. Това съществено ги отличава от исковите производства, поради което само част от правилата за исковите производства се прилагат, при това „съответно”, по отношение на охранителните производства (чл. 540 ГПК).

Преди нотариалната реформа от 1998 г. вписванията не се разглеждаха като отделно производство, доколкото се осъществяваха от едни и същи органи в рамките на един и същи процес, като елемент от нотариалните действия по сключване и удостоверяване на съответните сделки. Еманципирането им не е напълно приключило. Действащият ГПК все още ги разглежда като вид нотариално производство въпреки съществените различия по отношение на водещия процеса орган и на приложимите процесуални правила.

2. Разпоредбата на чл. 84, т. 3 ГПК освобождава общините от заплащане на държавна такса, „но не и от съдебни разноски”, освен по искове за частни общински вземания и права върху вещи – частна общинска собственост. При буквалното граматическо тълкуване на така формулирана норма могат да се извлекат следните относими към случая правила за производствата по ГПК:

А) по общо правило общините не дължат държавни такси в производствата по ГПК;

Б) по изключение общините дължат:

- съдебни разноски;
- държавни такси по искове за частни общински вземания;

---

¹ Сталев Ж., Мингова А., Попова В., Иванова Р., Българско гражданско процесуално право, VIII изд., С., 2004, с. 912.

• държавни такси **по искове** за права върху вещи – частна общинска собственост.

3. По повод искането за обявяване за противоконституционна на разпоредбата на § 1 от Закона за изменение и допълнение на ГПК (обн., ДВ, бр. 50 от 2008 г.), с която в чл. 84, т. 1 ГПК (ДВ, бр. 59 от 2007 г.) бяха заличени думите „освен по искове за частни държавни вземания и права върху вещи – частна държавна собственост”, Конституционният съд (КС) е постановил, че „законодателната преценка за освобождаване от заплащане на държавни такси се определя не от вида правен субект, носител на съдебно предявеното право, а от характера на самото право или от начина на неговата защита – чл. 83, ал. 1 ГПК.”² Той е приел още, че за публичните учреждения (държавни и общински) освобождаването се отнася до исковете за публични вземания и за права върху вещи, публична собственост. Като аргумент в тази посока се привежда освен *a contrario* на изричния текст, също и установеното от чл. 17, ал. 2 от Конституцията на Република България деление на държавната и общинската собственост на публична и частна. По-нататък в своето решение КС е приел, че „освобождаването от държавни такси в посочените две хипотези се мотивира от характеристиката на обектите на публична собственост и публичните вземания на държавата и общините. Първите задоволяват обществени потребности от общонационално или регионално значение чрез общо ползване или са предоставени на органите на държавната или общинската администрация за изпълнение на функциите им, а вторите – за финансиране на държавните и общинските дейности.”

Заложените в Решението на КС правни изводи могат да бъдат доразвити в същата посока и по отношение на охранителните производства. Общинската собственост по своята дефиниция задоволява обществени потребности било чрез общо ползване, ако е публична, било косвено – обслужвайки други законоустановени общински функции.

4. В някои от решенията на окръжните съдилища, цитирани в искането за тълкуване, от текста на чл. 541 от ГПК се прави изводът, че молителят дължи държавна такса във всички охранителни производства. В случая се приема, че употребявайки

---

² Решение № 3 от 8 юли 2008 г. по к. д. № 3/2008 г. (обн., ДВ, бр. 63 от 15.07.2008 г.).

понятието „разноски“ в чл. 541 законодателят има предвид родово понятие, обхващащо както такси, така и разноски. В действителност навсякъде в ГПК се прокарва ясна разграничителна линия между понятията „такси“, респ. „държавни такси“ и „разноски“, респ. „съдебни разноски“. Поради това, че охранителните производства са безспорни, в чл. 541 от ГПК е употребено понятието „разноските по охранителните производства“, като е предвидено, че те са за сметка на молителя. Ето защо, понятието „разноски“ по чл. 541 следва да се възприема като еквивалент на „съдебни разноски“ по правилата за исковото производство.

Този текст обаче премълчава държавните такси, които се дължат в охранителните производства. Най-съществената причина за това е, че те са уредени изрично в други закони, в частност – в чл. 4, б. „в“ от Закона за държавните такси. Това е проблем единствено на систематиката на правните норми досежно публичните вземания (вж. по-долу абз. 5). Ирелевантен е фактът, че държавните такси за вписванията се събират от Агенцията по вписванията чрез съответните служби по вписванията. Това са производства, водени по реда на ГПК от съдии по вписванията със статут по Закона за съдебната власт, и поради това с оглед на действащото законодателство няма основания да се смята, че таксите са за административна услуга, извършвана от администрация в рамките на изпълнителната власт. Характерът на таксата не се определя от обстоятелството кой точно разпоредител с бюджетни средства я събира. Краен получател винаги е държавният бюджет като консолидирана финансова субстанция.

5. В теорията се подчертава обстоятелството, че за разлика от отменения ГПК, освобождаването от разноски е уредено пряко в текста на действащия (чл. 83), т.е. без препращане към Закона за държавните такси. Въпреки това материята се урежда за едни случаи в ГПК, а за други – в Закона за държавните такси (ЗДТ). Във връзка с това се прави и изводът, че става въпрос за законодателен пропуск за систематизиране на правилата за освобождаване от такси.³

Това становище може да бъде споделено и подкрепено с допълнителни аргументи. Така например Административнопроцесуалният кодекс (АПК) предвижда

---

³ Иванова Р., Пунев Б., Чернев С., Коментар на новия Граждански процесуален кодекс, ИК „Труд и право“, С., 2008 г., с.146.

задължение за заплащане на държавна такса само за съдебните производства, без да установява универсално правило за това. В чл. 12, ал. 3 АПК се предвижда, че в производствата по него „не се събират държавни такси и не се заплащат разноски, освен ако това е предвидено в него или в друг закон, както и в случаите на обжалване на административни актове по съдебен ред и при предявяване на иск по този кодекс”. Вижда се, че са открити всички възможности и не се прави даже опит за систематизиране на правила или за формулиране на принцип. По тази причина не могат да се правят никакви обосновани изводи от систематичното място на процесната разпоредба. Фактът, че таксите за вписване, събирани от Агенцията по вписванията са предвидени в ЗДТ, а не в ГПК, не променя тяхната правна природа на такси, събирани за охранително производство, т.е. производство за съдействие на граждански правоотношения, водено от съдия. От съществено значение за определяне на приложимите правила е не бюджетният разпоредител, който събира таксата, а характерът на производството (услугата), за което тя се събира и водещия процеса орган.

6. В някои от цитираните в искането за тълкуване съдебни актове и актове на съдии по вписванията се приема, че „молбата за вписване на акта за частна общинска собственост съставлява искане за помощ, поради което попада в изключението по чл. 84, т. 3, предл. II ГПК, и молителят дължи внасяне на държавна такса”. В действителност употребеното от чл. 84 ГПК понятие „искове” не дава никаква възможност за разширителното му тълкуване, тъй като е точно дефинирано и от конкретния контекст не следва намерение на законодателя да се отклони от него. **Понятието „иск”** е двузначно – използва се както за означаване на формалното изявление съдържащо се в исковата молба, отправено до съда, така и на субективното материално право (право на иск). В първото си значение, което е относимо към разглеждания случай, искът е „предявено пред съда искане да се разреши граждански спор със сила на пресъдено нещо, за да се защити материалното право, накърнено от спора”⁴. От тази общоприета и безспорна дефиниция следва, че молбата за образуване на нотариално производство, респективно производство за вписване, не е искова молба и не съдържа изявление, което може да се третира като иск. Основанията да се направи това заключение е в същността и съдържанието на

---

⁴ Сталев Ж. и др., цит. съч., с. 180.

охранителните производства като едностранни и безспорни производства. Поради това, че те не са образувани по искане за решаване на спор за материално право, а за съдействие за лични или имуществени права, те не приключват с акт, притежаващ силата на пресъдено нещо на съдебното решение. Следователно правилото, че общините не се освобождават от заплащане на държавни такси по искове за права върху вещи – частна общинска собственост, не може да се пренесе механично по отношение на нотариалните производства, водени от съдиите по вписванията.

7. В някои от цитираните в искането за тълкуване съдебни актове и актове на съдии по вписванията се приема, че искането за вписване не попада в изключенията, предвидени в чл. 540 от ГПК и понеже в чл. 541 ГПК е предвидено, че разноските са в тежест на молителя, от това се прави извод за дължимост на държавна такса за вписване. По своята природа държавната такса е едно публичноправно вземане. За разлика от частното право източник на задължения в публичното право могат да бъдат само и единствено нормативни актове, евентуално но не задължително опосредствани от индивидуални или общи ненормативни актове. Такъв източник могат да бъдат релевантни юридически факти, например факт на плащане или друго данъчно събитие, изрично определени в закона като такива. Ето защо, публичноправното вземане не може да възникне въз основа на прилагане по аналогия на закона, а фактите предизвикващи публично финансово задължение са изрично изброени. В този смисъл позоваването на чл. 541 ГПК е неотносимо към разглеждания случай. Съгласно чл. 540 ГПК за охранителните производства „освен общите правила на този кодекс се прилагат съответно и правилата на исковото производство, с изключение на чл. 207 - 266 и чл. 303 – 388”. В действителност от текстът на чл. 540 могат да се извлекат три конкретни правила за охранителните производства – две позитивни и едно негативно: първо, че за тях несъмнено се прилагат общите правила на ГПК; второ, че правилата за исковото производство се прилагат за охранителните „съответно”, т.е. при съобразяване на тяхната специфика във всеки конкретен случай и трето, че правилата за исковото производство, съдържащи се в чл. 207 - 266 ГПК и чл. 303 – 388 ГПК, не могат да се прилагат в охранителните по никакъв начин, нито непосредствено, нито съответно.

8. Кои правила могат да се третират като „**обща правила**” на ГПК?

Това са традиционно добре структурирани и систематизирани процесуални норми, които са обособени в Част първа на действащия кодекс. Следователно, след като изключенията са изчерпателно изброени, а общите правила на ГПК се визират в текста като прилагачи се по подразбиране, то нормите на Част първа – „Общи правила”, обхващаща чл. 1-102, следва да се прилагат без изключения и за охранителните производства. Систематичното място на чл. 84 ГПК е именно в общите правила и това обстоятелство не оставя място за съмнение, че правилата на исковото производство досежно таксите ще се прилагат съответно и в охранителните производства.

С оглед на изложените аргументи поддържаеме становището, че при действащата разпоредба на чл. 84, т. 3 ГПК общините не дължат държавни такси за вписване на актове за частна общинска собственост, доколкото става въпрос за съдебно охранително производство, за което се прилагат съответно общите правила на ГПК.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ВИСШИЯ
АДВОКАТСКИ СЪВЕТ:

(Даниела Доковска)

